

8. OBLICI RADA U NASTAVI HISTORIJE

Sociološki oblici nastavnog rada su umijeće i način organiziranja i struktuiranja, ophođenja i interakcije između učenika i nastavnika-profesora te učenika međusobno. U nastavnoj se praksi najčešće primjenjuju slijedeći oblici rada:

- frontalni oblik,
- rad u grupama,
- individualni oblik (pojedinačni),
- rad u parovima (tandem),
- individualizirani oblik.

Na jednom nastavnom satu se mogu upotrijebiti svi oblici rada, ali je nužno tražiti optimalno rješenje.

8.1. Frontalni oblik rada

Ovaj sociološki oblik rada u nastavi historije grčevito se održava i u savremenoj nastavi. Nastao još u doba Komenskog uporno se održava, iako više ne odgovara potrebama učenika i afirmaciji njihove sposobnosti i individualiteta.

Frontalni oblik rada je takav organizacioni model u kome nastavnik radi istovremeno sa cijelim odjeljenjem. Tako nastavnik izlaže i obrazlaže, pokazuje ili procjenjuje ono što je namijenjeno i što je nužno učenicima da usvoje. Primjenom frontalnog oblika rada nastavnik je u direktnom odnosu sa učenicima i nastavnim sadržajem. On je posrednik između učenika i nastavnog sadržaja. Na drugoj strani učenik je u direktnom odnosu sa nastavnikom ali u indirektnom odnosu sa nastavnim sadržajem. To znači da učenik nastavni sadržaj usvaja putem nastavnikove direktne pomoći, tj. putem poučavanja.

S obzirom na to da nastavnik direktno pomaže učenicima prilikom usvajanja nastavnih sadržaja, ovaj sistem rada naziva se još i sistem direktnog poučavanja. A budući da nastavnik frontalno komunicira sa svim učenicima ovaj oblik rada naziva se i frontalni.

Osnovna obilježja frontalnog oblika su:

- naglašena uloga nastavnika,
- učenici su receptivni i reaktivni,
- cijelo odjeljenje radi istim tempom,
- uloga nastavnika je da nadzire i vrednuje,
- slaba je komunikacija između učenika i nastavnika,
- učenici pasivno sjede i gledaju nastavnika i u tablu,
- dominira riječ nastavnika-profesora (verbalizam).

Struktura rada u frontalnoj nastavi:

- uvod: priprema i najava cilja časa,
- nuđenje novog gradiva,
- provjeravanje stepena usvojenosti,
- zadavanje zadaće.

Prednosti frontalnog oblika rada su:

- ekonomičnost u pogledu utroška vremena, jer nastavnik istovremeno radi sa većim brojem učenika,
- rad započinje i završava se u isto vrijeme,
- učenici usvajaju način izražavanja nastavnika i istovremeno mogu i da se sami verbalno izražavaju,
- nastavnik radi sa svim učenicima i provjerava da li ga svi učenici prate,
- razvija se kolektivna radna disciplina.

Nedostaci frontalnog oblika rada su:

- nastavu je teško individualizirati primjenom frontalnog oblika rada, odnosno prilagoditi je različitim učenicima,
- stepen shvaćanja moguće je provjeriti samo na manjem broju učenika letećim propitivanjem,
- teško je u podjednakoj mjeri angažovati sve učenike, tako da neki učenici mogu biti fizički prisutni a psihički odsutni,
- rad djeluje monotono.

Suvremena didaktička i pedagoška stremljenja idu za tim da se umanje nedostaci frontalnog oblika rada u nastavi historije pa se sve intenzivnije primjenjuje grupni, partnerski i individualni (samostalni) oblik rada.

8.2. Grupni oblik rada

Grupni oblik rada iako je odavno poznat i primjenjivan, ubraja se u inovirajuće oblike odgojno-obrazovnog rada. Njegova osnovna inovirajuća obilježja ogledaju se u mogućnosti primjene u svim fazama nastavnog rada, a ne samo na časovima upoznavanja i obrade novog gradiva.

Grupni oblik rada izvodi se tako da se unutar odjeljenja formiraju manje grupe učenika koji samostalno rade na određenom zadatku. Na kraju tog rada svaka grupa upoznaje odjeljenski kolektiv i nastavnika sa rezultatima svog rada. Grupni oblik rada se organizira ovako: nastavnik upoznaje sve učenike sa programom rada, odnosno sa konkretnim zadacima na kojima će učenici samostalno raditi po grupama. Nakon toga formiraju se grupe, pri čemu treba paziti na određene kriterije koji su u skladu sa programom takvog nastavnog rada. Svaka grupa dobija zadatak koji je nastavnik unaprijed pripremio prema broju grupa. Radi ekonomičnosti zadatke treba unaprijed ispisati na listićima papira koji će se podijeliti grupama. To su tzv. nastavni listići. Nakon toga grupe učenika prelaze na samostalan rad. Svaka grupa treba odmah da izvrši unutrašnju podjelu rada, tako da svi članovi grupe nešto rade. Može se izabrati i rukovodilac grupe, a može ga prethodno imenovati i nastavnik. Nastavnik po potrebi obilazi grupe, kontroliše njihov rad, daje dopunske upute, stavlja primjedbe. Nakon završenog rada predstavnici grupa izvještavaju o rezultatima svog rada.

Vrste i tipovi grupa:

- grupe sa specijalnim sposobnostima (talentovani i natprosječni učenici),
- grupe za unapređivanje slabijih učenika (ima privremeni karakter, a osnovna funkcija je da pomaže grupama i pojedincima koji ostvaruju slabije nastavne rezultate. Dobro je da ove grupe budu povremene kako bi se izbjegao grupni egoizam, samozadovoljstvo, odvažnost i sl.),
- pomagačke grupe (pomažu u radu ostalim grupama),
- osnovne grupe (učenici koji u nastavnom radu postižu prosječne rezultate),
- grupe za unapređivanje (sastavljene od slabijih učenika),
- specijalne grupe (sastavljene od najboljih učenika),

- homogene grupe (učenici istih psihofizičkih sposobnosti),
- heterogene grupe (učenici različitih znanja i psihofizičkih sposobnosti).

Veličina grupa je izuzetno značajna za pravilnu organizaciju odgojno-obrazovnog rada u nastavi historije. Optimalna veličina grupe je 3-6 učenika, ali se najbolji rezultati postižu ukoliko su u grupi 3-4 člana. Raznovrsni konkretni uvjeti direktno utječu na veličinu grupe.

Veličina grupe zavisi od:

- uzrasta učenika (učenici mlađeg školskog uzrasta više vole rad u većim, a starijeg u manjim grupama),
- radnih sredstava,
- prostorije u kojoj se obavljaju aktivnosti,
- interesa učenika,
- raspoloživog vremena za rad.

Uloge učenika u grupi su raznovrsne i mnogobrojne, a dijele se u zavisnosti od potreba i mogućnosti članova grupe, te prirode nastavne oblasti odnosno radnog zadatka. Nije preporučljivo da uvijek jedni te isti učenici imaju iste uloge, zadatke, da se specijaliziraju za pojedine aktivnosti, na primjer: da uvijek isti učenici vode zapisnik, da budu referenti, izvještači i slično.

Grupe se mogu formirati na različite načine, ali su u osnovi poznata tri:

- od strane nastavnika,
- od strane učenika,
- simultano-kombinirani.

Oblici grupnog rada su slijedeći:

- rad više grupa na istom zadatku – učenici dobivaju iste zadatke bez obzira na kvalitet sastava grupe. Prednosti ovog oblika se ogledaju u tome što nije potreban širi izbor zadataka, što se među učenicima razvija natjecateljski duh, što je pogodan za početnu primjenu, što je nastavni rad lakše organizirati i kontrolisati,
- rad grupa na različitim zadacima – grupe dobivaju zadatke prema svojim mogućnostima i sposobnostima (svaka grupa dobiva različite zadatke ili grupe rade na paralelnim zadacima),
- rad grupa na sastavnim dijelovima istog zadatka (teme) – teme se dijele na podteme, a svaka grupa dobiva poseban zadatak.

Obilježja grupnog oblika rada:

- to je društveni oblik rada,
- odjeljenje se dijeli u više grupa,
- predmet rada mogu kandidirati i učenici,
- nastavnik priprema, moderira i usmjerava,
- grupe se mogu formirati na različite načine pri čemu se vodi računa o individualnim potrebama, sposobnostima, društvenim preduvjetima, zadacima i interesima učenika.

Artikulacija grupnog rada:

- uvod (šta, zašto i kako raditi),
- formiranje grupa,
- radni zadaci grupa,
- neposredan rad učenika u grupama,
- izvještaj grupa o rezultatima rada,
- sinteza ukupnih rezultata.

Prednosti grupnog oblika rada su:

- nosioci glavnog dijela rada su učenici,
- učenici su u direktnom odnosu sa nastavnim sadržajem, pa je njihova aktivnost maksimalna,
- stalna je saradnja sa učenicima,
- ovaj oblik rada omogućava veću fizičku pokretljivost učenika.

Nedostaci grupnog oblika rada su:

- primjenom ovog oblika rada učenici često lutaju u radu, jer im nedostaje pomoć nastavnika,
- učenici često ne zapažaju bitno u nastavnom sadržaju i ističu nebitno,
- učenici su nesnalažljivi i nespretni u radu.

Vrednovanje rada u grupama predstavlja značajnu aktivnost u odgojno-obrazovnom procesu jer se tek sa vrednovanjem zaokružuje uspješan nastavni rad.

U verifikativnoj fazi organiziramo raznovrsna vrednovanja: programskih sadržaja, rada vođa grupe, učeničkog rada, udžbenika, priručnika i druge korištene literature i slično.

Pedagoški postupci, instrumenti i tehnike koji se primjenjuju u grupnoj fazi rada su: vođenje širih razgovora, kontrolni zadaci,

neformalni testovi, anketni listići, zadaci za petominutna ispitivanja, testovi, intervjuiranje, proučavanje dokumentacije.

8.3. Individualni oblik rada

Individualni oblik rada je samostalni, pojedinačni rad učenika u kome svaki učenik sam za sebe, ne saradujući sa drugima, rješava određeni zadatak. Zadaci koji se daju učenicima mogu biti istovrsni i diferencirani. Istovrsni zadaci, ako su kraći, zadaju se svim učenicima frontalno, sa popratnim uputstvima.

Kontrola rada kod primjene ove metode je lakša jer se radi o istom rezultatu rada. Ako se učenicima daju različiti zadaci, onda ih je najbolje pripremiti na nastavnim listićima sa određenim uputstvima. Svaki nastavni listić na kojem se daju uputstva treba da sadrži slijedeće: zadatak (pitanje) ili nekoliko njih međusobno povezanih, informaciju ili uputstvo za korištenje izvora znanja, uputstvo za rad, prostor za rješenje i odgovor, provjeru i samoprovjeru (povratnu informaciju).

Individualni oblik rada se obično izvodi sa cijelim odjeljenjem. On može da traje cijeli čas, ali najčešće traje jedan dio časa. Uglavnom se upotrebljava kada učenici prepisuju tekst, tiho čitaju, crtaju.

Ovaj oblik rada se izvodi i ostvaruje uz fizičku prisutnost nastavnika. Može se koristiti u svim fazama nastavnog procesa: na časovima obrade novog nastavnog sadržaja, na časovima ponavljanja, vježbanja i utvrđivanja. Najveći domet ima kada se koristi na času obrade, jer tada nastavnik daje uputstva o načinu i zadacima rada ali ne izlaže nastavni sadržaj. Za vrijeme rada on obilazi učenike i po potrebi ukazuje pojedincima na šta treba da obrate pažnju. Poslije svakog individualnog rada, nastavnik treba provjeriti rezultate učenika.

Metodički postupak pri primjeni individualnog rada obuhvata slijedeće:

- pripremanje učenika za samorad – upoznavanje zadatka rada,
- podjela nastavnih listića,
- samorad učenika uz nadzor nastavnika,
- izvještaj učenika o urađenom,
- završni rad – provjera djelotvornosti rada.

Prednosti individualnog oblika rada su:

- učenici su stavljeni u direktan odnos prema određenom zadatku, pa krajnji uspjeh zavisi od njihove angažiranosti,
- isključena je saradnja među učenicima, pa su oni uglavnom usmjereni na vlastita znanja i sposobnosti,
- podstiče kreativnost,
- djeluje odgojno (razvija samostalnost, povoljne slike o sebi, inicijative).

Nedostaci individualnog oblika rada su:

- učenici nemaju priliku da se verbalno izražavaju, pa pretjerani individualni rad može da šteti razvoju njihovih govornih sposobnosti,
- ovaj oblik rada na časovima obrade novog nastavnog sadržaja je težak, manje efikasan pa samim tim i manje ekonomičan,
- izraženo jačanje individualnosti,
- otuđivanje od rada kad se naiđe na teškoće.

8.4. Individualizirani oblik rada

Individualizirani oblik rada je forma samostalnog rada učenika u kome učenici rade svojim individualnim tempom koji im najbolje odgovara. Potpunija individualizacija se postiže ako se i težina zadatka prilagodi individualnim mogućnostima učenika, pogotovo ako učenici samostalno obrađuju nove nastavne sadržaje.

U ovom obliku rada učenicima se daju radni zadaci prilagođeni njihovim psihofizičkim sposobnostima. Svaki učenik dobija zadatke koje može da riješi za raspoloživo vrijeme i na taj način napreduje prema svojim sklonostima i sposobnostima.

Razlika između individualnog i individualiziranog oblika rada je u tome što u individualnom obliku rada svaki učenik dobija zadatke iste težine, bez obzira na njegove psihofizičke mogućnosti, a individualizirani oblik rada te razlike uvažava.

8.5. Rad u parovima

Rad u parovima ubraja se u inovirajuće sociološke oblike nastavnog rada. To je prijelazni modalitet od individualnog ka grupnom i kolektivnom (frontalnom), te masovnom obliku rada. Riječ je o nastavnom obliku u kojem

se nastava približava pojedincu. U njoj dvojica uče «jedan od drugog», jedan drugoga kontrolira, ispravlja, pomaže, pruža podršku, dopunjuje. Tandemi (parovi) se određuju u zavisnosti od zadataka. Nekada su potrebni takvi tandemi da je jedan učenik sa znatno većim mogućnostima i on treba da vodi slabijeg učenika. U nekim prilikama potrebno je da učenici budu otprilike istih mogućnosti i da ih rad u tandemu potiče na takmičenje.

Osnovne karakteristike rada u parovima su:

- prihvatanje pozitivnih uzora,
- razvijanje navika za rad u dvoje,
- korištenje pomoći drugoga, kada to zatreba,
- upoređivanje postignutog, tempa i ritma rada,
- racionalno korištenje raspoloživog vremena,
- povoljna radna atmosfera i emocionalna ravnoteža,
- učenici gradivo savladavaju postepeno, onako kako to odgovara i jednom i drugom partneru,
- brže dolaze do rezultata zbog efikasnijeg samovrednovanja i vrednovanja,
- pomaže povučenim i izoliranim učenicima da se aktivno uključe u odgojno-obrazovni rad,
- budi kod učenika veći interes za učenjem.

Način rada u parovima:

- nastavnik usmeno ili pismeno postavlja zadatke paru,
- učenici utvrđuju zadatak – šta se od njih traži,
- argumentirano razgovaraju,
- bilježe rezultate rada,
- prezentacija rezultata,
- nastavnikovo sublimiranje rezultata rada svih učenika.

Primjenjujući rad u parovima u odjeljenju je moguće uspostaviti široko polje komunikacija i interakcijskih odnosa. Komunikacije su najčešće dvosmjerne: učenik – učenik (istog tandema), učenik – učenik (iz drugih tandema), nastavnik – učenik u tandemu, tandem – nastavnik, tandem – tandem.

Nastavne radionice

U novije vrijeme sve se češće organizuju nastavne radionice u kojima se umrežavaju i kombinuju svi naprijed navedeni oblici rada u nastavi. Nastavna radionica je „WORKSHOP-tečaj ili seminar u kojem se primjenjuju neke nove metode, vodi otvorena diskusija i sl.“ (Anić, 1999, str. 1379).

Da bi se organizovala radionica neophodno je obezbijediti savremenu pokretnu opremu u učionici koju je lako prilagoditi pojedinim oblicima rada koji se koriste tokom radioničkog rada. Da bi nastavnik uspješno organizovao i vodio radionicu neophodno je da odredi zadatke koje radom u radionici želi ostvariti, da izabere izvore znanja „nastavne medije, nastavne strategije, usmjerene na učenike, umrežavanje socijalnih oblika rada, zadataka za pojedine učenike/učenicice, do osmišljavanja cjelokupnog toka nastave-nastavnog sinopsisa“ (De Zan, 2005, str. 313).

Nastavne radionice treba češće upražnjavati u cjeloživotnom obrazovanju učitelja kako bi oni stečena iskustva primjenjivali u svakodnevnom radu sa učenicima.

Kooperativni (saradnički) rad

Neki metodičari izdvajaju i razrađuju posebno kooperativni (saradnički) rad, odnosno učenje iako se ono susreće u radu u parovima i u grupnom obliku nastavnog rada.

„Saradničko učenje je učenje u parovima i manjim grupama učenika, koji rade na nekom zajedničkom problemu“ (Steole, 1998, Bertić, 2000, Kolak, 2001, Miljević-Ridički, 2000, Vasilj, 2000, vidi De Zan, 2005, str. 313).

Tokom kooperativnog rada nastavnikova uloga se mijenja. On prestaje biti predavač i organizuje rad na taj način što određuje način podjele učenika u grupe, predviđa radna mjesta grupe u učionici i načine zamjene mjesta ako je potrebno tokom rada, priprema učenicima uputstva za rad i izvore znanja koje će koristiti da riješe postavljene zadatke.

Prednosti saradničkog rada su ogromne. Učenici uče:

- „zajedno izabrati strategiju, rješavati probleme i planirati;
- interesantnije je učiti zajedno sa drugima kroz aktivnost;
- jedni sa drugima uspostavljaju dobru sradnju;
- samostalno razmišljaju i izražavaju se;
- u učenje se vraća uzbuđenje i radoznalost;
- osiguravaju se alternativni načini učenja pa bolje uče;

- bolje saznaju cjelokupnost nastavnog predmeta;
- potvrđuju svoje vrijednosti;
- nesvjesno integrišu iskustva u cjeloživotno učenje, a nastavnik uviđa kome je od učenika nužna pomoć u radu“ (Jensen, 2003, str. 162).

Saradničko kooperativno učenje uključuje sljedeće korake:

- „odabir i planiranje;
- postavljanje i uvod (u trajanju od deset minuta);
- izvođenje i održavanje (u trajanju od dvadeset minuta);
- debriefing i završetak (u trajanju od petnaest minuta)“ (De Zan, 2005; str.315).

Djelo „Čitanjem i pisanjem do kritičkog mišljenja“ autora Jeannie L. Steele, Kurtis S. Meredith, Charles Temple, Scott Walter, sadrži brojne primjene strategija saradničkog (kooperativnog) učenja koje je moguće primijeniti u različitim etapama nastave. Prestavićemo neke od strategija koje se mogu uspješno primijeniti na časovima nastave Moje okoline i drugih nastavnih predmeta. Temu za saradničko učenje biraju nastavnici zajedno sa učenicima i vrše pripremu za rad.

Da bi postigli veću efikasnost, interes za rad i motivaciju, učenicima u drugoj etapi može se prezentovati interesantna tema, pojava, izvesti ogled, postaviti problem za koji učenici traže objašnjenje, načine poređenja, osmišljavaju pretpostavke, predviđaju rješenja i slično. Tehnike kojima ovo možemo najefikasnije postići su:

- predviđanje u paru;
- razmisli/razmijeni u paru;
- osmisli/razmijeni/poslušaj/stvori;
- kolo – naokolo;
- misaoni uzorak – „oluja ideja“ (Ibidem, str. 316).

Predviđanje u paru je tehnika rada u paru gdje se učenici podijele u parove i svaki par ima papir i olovku. Nakon postavljanja problema učenici se dogovaraju o mogućem rješenju problema. Zajedničku pretpostavku pišu na papir, a provjeravaju je tokom rada u razredu.

Razmisli/razmijeni u paru – Učenici individualno razmišljaju i zapisuju rješenje problema koji se pred njih postavlja. Sami biraju saradnika, razmjenjuju međusobno mišljenja i napišu zajedničko rješenje.

Osmisli/razmisli/poslušaj/stvori – O postavljenom problemu učenici samostalno razmišljaju, razmjenjuju odgovore u paru. Nakon toga cijela grupa stvara odgovor sastavljen od „najboljih „ rješenja koje su pojedinci donijeli u grupu.

Kolo – naokolo – Članovi grupe imaju olovke različitih boja. Svakom se članu šalje jedan papir na kome zapisuje svoju ideju o zadanom problemu i šalje papir sljedećem učeniku. Na papiru se redaju ideje u različitim bojama, a jak vizuelni doživljaj podstiče učenike da podjednako doprinose radu.

Misaoni uzorak „oluja ideja“ – Jedan učenik na sredinu papira upisuje ključnu riječ. Ostali učenici zapisuju riječi koje im padnu na pamet u vezi s temom. Vršiti se povezivanje pojmova koji imaju nešto zajedničko. Svaki učenik se trudi da zapiše što više prijedloga do isticanja vremena za tu aktivnost.

U etapi izvođenja i održavanja učenici upoznaju nove sadržaje, istražuju i traže odgovore na postavljena pitanja. Ovo se može postići čitanjem teksta, izvođenjem oglada i istraživanjem, promatranjem video zapisa, slušanjem govora i slično.

Tehnike kooperativnog učenja koje se mogu primijeniti da ovaj dio časa bude najefikasniji su:

- „Metoda insert;
- Slagalica;
- Obilazak galerije;
- Čitanje u paru – potraži;
- Istraživanje izvođenjem oglada;
- Dvostruki dnevnik“ (De Zan, 2005, str. 316 – 317).

Metoda insert – Primjena ove tehnike oglada se u sljedećem: učenici čitaju tekst i označavaju ga u skladu sa spoznajama i znanjem, dogovorenim oznakama unose odgovarajuće pojmove u tabelu. Tokom razgovora sa parom ili grupmo traže odgovore na postavljena pitanja, koja iznose cijelom razredu.

Slagalica – Učenike dijelimo na četveročlane osnovne grupe. Svaka grupa označava se bojom (1 – crvena, 2 – plava, 3 – bijela, 4 – žuta, 5- zelena), a pored bojom, učenici su u pojedinim grupama označeni i slovima (A;B;C;D).

Tokom rada učenici se okupljaju s jednakim brojem u ekspertnoj grupi gdje dobro proučavaju zadani tekst. Pročitaju ga, porazgovaraju o njemu sa ostalim učenicima u grupi da steknu sigurnost i samopouzdanje da su ga dobro razumjeli kako bi poučili učenike, članove svoje osnovne grupe. Zatim se vraćaju u osnovnu grupu i poučavaju ostale članove o novom sadržaju, istraživanju i pronađenim odgovorima na postavljena pitanja.

Obilazak galerije – Učenici u grupama obrade određeni problem nakon čega svoja razmišljanja, zaključke i pitanja napišu na veliki papir. Papiri se postave na zidove učionice. Grupe razmijene mjesta u učionici, pregledaju i analiziraju svaki rad. Primjedbe i komentare zapisuju. Nakon obilaska galerije, grupe analiziraju svoje radove, porede ih sa drugima i analiziraju tuđe komentare njihovog rada. Svoje komentare uspoređuju sa komentarima drugih učenika.

Čitanje u paru – potraži – Par učenika čita odlomak po odlomak teksta, svako u sebi, tiho. Nakon svakog odlomka prave pauzu i naizmjenično postavljaju pitanja o pročitanom dijelu teksta. Učenici se trude da što kvalitetnije postavljaju pitanja i odgovaraju. Uloge se izmjenjuju.

Istraživanje izvođenjem oglada – Ova se tehnika koristi kad učenici posjeduju osnovna predznanja i tehnike izvođenja oglada. Učenici dobijaju materijal i pribor za izvođenje oglada (samostalno) kako bi potvrdili ili odbacili pretpostavku iz etape motivacije. Učenici izvode ogled, istražuju, posmatraju i zapisuju promjene tokom oglada i izvode zaključke.

Dvostruki dnevnik – učenici stranicu sveske podijele na dva dijela uspravnom linijom. Na lijevoj strani pišu dijelove izlaganja nastavnika, rezultate oglada koji su im bitni, a sa desne strane svoje komentare (zašto upravo to, na šta ih podsjeća, šta je interesantno, neobično i slično).

Četvrti korak kooperativnom učenju je debriefing i završetak. Učenici donose zaključke povezujući i proširujući svoja saznanja i izvode rješenja. Zaključke povezuju sa svojim predznanjima i primjenjuju ih u preoblikovanju saznanja. Učenici mijenjaju način razmišljanja i vrednovanja rada. Među najefikasnije tehnike kooperativnog učenja u ovoj etapi ubraja se:

- „Uglovi – kutovi;
- Dvostruki krug;
- Vruća olovka;
- Rotirajući pregled i
- Umne mape“ (De Zan, 2005, str. (317 – 318).

Uglovi – Tokom upoznavanja sa novim sadržajima i istraživanjima, učenici formiraju svoja mišljenja o problemu koji proučavaju. Nastavnik pripremi različita mišljenja, zapiše ih i postavi u uglove učionice. Učenici zauzimaju stav – određuju s kojim se mišljenjem najviše slažu i odlaze na mjesto u učionici predviđeno za odbranu tog stava.

Članovi grupa razmjenjuju argumente, preispituju mišljenja i biraju predstavnika grupe koji će ih predstavljati u raspravi. Svaka grupa brani argumentovano svoja mišljenja, pokušava uvjeriti ostale da je njihov izbor najbolji. Tokom rasprave mišljenje se može promijeniti i može se prijeći u drugu grupu.

Dvostruki krug – Učenici sjede u dvostrukom krugu. Učenici koji sjede u unutarnjem krugu raspravljaju o značaju i primjeni naučenih sadržaja, jasno i kratko iznose mišljenje. Učenik iz vanjskog kruga može se uključiti u raspravu kada stavi ruku na učenika koji je završio svoje izlaganje.

Vruća olovka – Učenici razmjenjuju ideje, mišljenja, ali ko želi govoriti podigne olovku. Nakon izlaganja olovku stavi na stol i ne govori ništa dok se sve olovke ne nađu na sredini stola.

Rotirajući pregled – Da bi provjerio razumijevanje određenih sadržaja, nastavnik pripremi nekoliko pitanja (otvorenog tipa), napiše ih na veliki papir i zalijepi u učionici. Svakoj grupi da po jedno pitanje, grupa odlazi do papira i razgovara o pitanju, zatim piše odgovor na papiru. Potom nastavnik daje znak na koji grupe odlaze do novog papira, pročitaju pitanja i odgovor i dodaju svoje komentare. Proces se ponavlja sve dok grupe ne dođu do svojih početnih pitanja.

Umne mape – jako su pogodne za sveobuhvatno prikazivanje nastavnog sadržaja svake nastavne djelatnosti, posebno nastavne jedinice i predmetne cjeline.